

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՀԱՐՑԱԿԱՆԱՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1853

ԹԻՒ 454

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ

Մեր նախնիքս 453 թուոյն մէջ հրատարակեցինք՝ Կոստանդնուպոլսոյ Զուռնայ ամենապատիւ Եկեղեցւոյ սրբազան պատրիարքին կողմանէ օգոստոսի առատագործ Սուրբ Թանին մատուցեալ երախտագիտական յայտարարութեամբ։ Առաջակայ թերթիս կրփութեամբ ի լոյս ընծայել յատկապէս յիշեալ ազգին կողմանէ շարադրեալ գոհարանական յայտարարութիւնը, զոր մօտերս յանձնեցին Բարձրագոյն Վրան վեհափառ Կայսեր նուիրութեամբ համար։

Ինչպէս պիտի տեսնեն մեր յարգոյ ընթերցողները, այս յայտարարական նշանաւոր թղթով Զուռնայ ազգը իւր անձնանուէր հնազանդութեան իւր խորին երախտագիտութեան մտերիմ գգացմունքը խոնարհաբար կը յայտնէ վեհափառ մեծագործ Կայսեր, նմանապէս իւր բարեխնամ և իմաստուն կառավարութեանը, որուն հայրական խնամոց հովանաւորութեանը ներքեւ ամէն հպատակ ազգերը, առանց տարբերութեան կրօնի, անդորր և ապահով կեանք կանցնեն։

Օգոստոսիս Սուրբ Թանին խոնարհ և հաւատարիմ հպատակ Զուռնայ ազգը գոհութիւն կը մատուցանէ Մատուցոյ, որ իւր նախնական իմաստութեամբ թեւադրած էր փառաւոր յիշատակաց արժանի Հաղործի Վանքին՝ հրատարակել, երկոտասան դար կայ այժմ, նուիրական հրովարտակը որուն մէջ հրամայեալ է, որ կեանքը, ստացուածքը և պատիւը Յոյն բրիտանիայ, զորս Մատուցոյն կամեցողութիւնը դրած էր Մահմետական իշխանութեան հովանաւորութեանը ներքեւ, պաշտպանութիւն և պահպանութիւն ինչպէս մահմետականացը, որոնք հաւատարմապէս հպատակ են նոյն կայսերական գահին, որուն ուրախութեանցը և տրամուխութեանցը բնականապէս մանակից են բրիտանիաները ևս։ Զուռնայ ազգը երախտագիտութեամբ կը յիշէ երեւելի շնորհները, զորս ընկալաւ պայծառ յիշատակաց արժանի Սուրբ Թան Վեհեմէտ Վանքիսկային և օսմանեան մեծափառ տէրութեան ուրիշ կայսերներէն։ Բայց իւր երախտագիտութեան գգացմունքը, որով լեցուն է այժմիւր սիրտը, ևս առաւել կը իրաւապահութիւն ի պատճառս անթիւ բերեաց յառաջ եկելոց թանկեմալի խաղիքէն, զոր մեր օգոստոսիս Կայսրը և այժմեան վեհապետ տէրը, իւր ժողովրդոցը համար ունեցած անսպառ բարութեամբը և առանց տարբերութեան իւր ամէն հպատակաց բարօրութեանը և երջանկութեանը համար ունեցած

անօրինակ խնամօքը, բարեհաճեցաւ շնորհելու, և որուն իմաստուն և փրկաւոր կարգադրութեանց զօրութեամբ անկասկապ կրպակաւորութիւնը օրինաց, ամէն կարգի հպատակաց իրաւունքը։ Բայց յայտնենք Վանքի ազգին երախտագիտութիւնը աւելցուցին զանազան կայսերական ինքնագիր վճիռները, որով վեհափառ Սուրբ Թանը հաճեցաւ հաստատել մեր ազգին և մեր պատրիարքարանին շնորհալ կրօնական արտօնութիւնները և ապահարկութիւնները, նմանապէս հետզհետէ հրատարակեալ կայսերական հրամանները, որով տէրութեան ամէն հպատակները՝ որոնք ծնեալ են միւսնոյն երկրին մէջ, կը իրաւաբէրին միւսնոյն հայրենեաց և սահմանեալ են միւսնոյն վիճակի, կը հրաւիրուին և կը յորդորուին իրարու հետ սիրով փարսել և մտերիմ միաբանութիւն ունենալ մէջերին։ Աւստի Վանքի ազգը իւր խորին երախտագիտութեան շարժեալ, չդադարիր ջերմեանով բարեմաղթութիւններ վերադարձել յերկինս վասն պահպանութեան մեծագոյն կեանք օգոստոսիս Կայսեր և անոր երջանկութեանը ու փառացը համար, և պատրաստ է մատուցանել կայսերական աթոռոյն, ամէն ժամանակ և ամէն տեղ, թէ իսկ զաղութեան և թէ պատերազմի ժամանակ ամէն ձեռքէն և կամ ծառայութիւնները թէ ևս տկար, զիրաւեցեալ համար զյաջողութիւնը կայսերական կառավարութեան վեհանքն առաջարկութեանցը և տէրութեան օգտիցը համար։

Յայտնի է բոլոր աշխարհի և անվիճելի ճշմարտութիւն մըն է, թէ ոչ միայն Վերին Երկինքի միջոցով կայսերական շնորհիւր օսմանեան օգոստոսիս փառ կայսերաց մարդասիրական իշխանութեանը ներքեւ գտնուելուս համար, այլև մեր անսահման երախտագիտութեանը և մեր ծնած երկրին վրայ ունեցած սիրոյն համար, որբազան և հաւատարմութեան պարտք մը կայ մեր ազգին վրայ՝ ծառայել հաւատարմութեամբ վեհանքն գիտաւորութեանց և փառաց վեհափառ Կայսեր՝ մեր շնորհալ տեսուն, որ մեր բարօրութեան և ապահովութեան միմիայն ապաստանարանն է։ Աւստի զիւրին է իմանալ թէ որչափ մեծ ուրախութիւն պատճառեց մեր սրտին և պարծանք համարեցինք մեզ արժանաւոր և մեծահոգի որոշումն կայսերական կառավարութեան, զոր ի գործ դրաւ այժմեան պարագայից մէջ՝ ի պահպանութիւն կայսերական վեհապետութեանը և իրաւանցը և տէրութեան անկասկալութեանը, և ինչպէս կայսերական կառավարութեան այս հաստատումիւ անվիճելի կացութիւնը շարժեց մեր նախանձաւորութիւնը և մեր յօթարակամ փոյթը ի կատարումն պարտուց մերոց։ Եւ թէպէտ յայտնի է թէ Վանքի բնակիչները, ըստ մեծի մասին Յոյն, Սուրբ և Վաթա

նայի, մեր հաւատակիցները, նմանապէս անոնք որ Վանքի մէջ կը գտնուին, հաւատարիմ և երախտագէտ հորատակը կայսերական գահին, մի և նոյն օգտից և ջերմեանութեան գգացմունքը ունենալով որպէս մահմետական հպատակները կայսերութեան, իրենց հայրենակիցները ի մասին վիճակի և պարտաւորութեանց, կը շարունակեն անձնանուէր ճշմարիտ փութոյ ապացուցներ տալ իրենց ծառայութեամբ զոր կը մատուցանեն կայսերական զօրաց՝ ըստ կարողութեան իւրաքանչիւրոց, և ըստ ներքեւ արգարութեան և օրինաց, բայց և այնպէս մեր Վատրիքը փութոյս գրել և յաղարկել յիշեալ մեր հաւատակից ժողովրդոց նոր խրատներ և նոր յորդորանք, որպէս զի աշխատին գիշեր և յորեկ և հոգ տանին մեր օգոստոսիս և շնորհաւոր հաւաք համար ունեցած իրենց հաւատարմութեան և երախտագիտութեան պարտքը կատարելու, և մեծ փութով և ճշդութեամբ ի գործ դնելու տէրութեան զօրախաղաց և նահանգաց կառավարաց հրամանները։

Վերջապէս Վանքի ազգը անկարող ըլլալով բանիւ բերանոյ կատարեալ կերպիւ յայտնել իւր խորին երախտագիտութեան գգացմունքը՝ զոր ունի վասն անսահման բարեբարութեանց օգոստոսիս փառ Սուրբ Թանին և անոր իմաստուն կառավարութեանը, կը պարտաւորի ջերմեանով աղօթել ինչպէս Վերին Երկինքի Վատրիքին, որ իւր Վատուածային օգնութիւնը շնորհէ Վերին Վեհափառութեանը, վասն փառաւոր և երջանիկ յաջողութեան իւր բարձր որոշմանցը և իւր ձեռնարկութեանցը, նմանապէս վասն իմաստուն խորհրդոց իւր բարձրագոյն նախարարացը։

Եւ թէ հասարակաց հարստութեան յարգը (ի թիւղար), կըսէ գաղղիարէն լրագիր մը, տէրութեանց հաստատուն կացութեան ծանրաշափ գործին է, նայինք անոր վրայ վայրկեան մը ի մանաւրու համար թէ ինչ վիճակի մէջ կը գտնուի թուրքաստանը ըստ այսմ մասին։

Թուրքաստանը գրամական նեղութեան ճգնաժամ մէջ կը գտնուէր անցեալները, և այս կացութեան վախճան մը տալու համար կամեցաւ փոխառութիւն մը ընել յԱւրոպայ, բայց դաշնադրեալ պայմանները փնտաւար երկնաւոր իրեն, ետ թողուց նոյն փոխառութիւնը, և նեղութեան ճգնաժամը ևս առաւել սաստկացաւ։ Եւս բանը ամենին չփոխեց զինքը, այլ ընդհակառակն իւր ներքին օգնականութեամբ միայն կարող եղաւ նեղութիւն անցնելու, քանզի

ՔԱՂԱՔԱՔԱՆԱՔ

ՀԵՏԱԲՐԻՔԻԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ինչպիսի մէջ, որ մը ձեռն ժամանակ երեկոյն ժամը հինգին, երիտասարդ ծամբորդ մը գիւղ մը հասաւ և պանդոկ մը իջնելով կանչեց պանդոկապետութիւնը որ իւր ձին առնէ ու պահէ, պանդոկապետութիւնը շուտ մը գնաց ու հարցուց աւոր թէ ինչ կը հրամայէ, ան ալ խուլ ձեւանալով՝ «Իմ ամուսնուս վասն զի խուլ եմ չեմ լսեր ամենին» ըսելով՝ ձին պանդոկապետութիւնը ձեռքը յանձնեց ու ինքը ներս մտաւ։ Բայց բոլոր պանդոկը վարձքի բռնուած էր ու երիտասարդին համար տեղ չիկար, ուստի վաղեց պանդոկապետութիւնը ու բարձր ձայնով մը ըսաւ անոր, պարոն թողութիւն շնորհէ որ ստի պուած եմ չընդունիլ ձեզի պանդոկիս մէջ, վասնզի երկու ժամ առաջ քանի մը պարոնայք եկան ու բոլոր սենեակները վարձքով բռնեցին, ուստի կ'աղաչեմ ուրիշ պանդոկ մը երթաք։ Բայց երիտասարդը դարձեալ խուլ ձեւանալով՝ շտակ

պարոններուն սենեակը գնաց ու աթոռ մը առնելով նստաւ, Պանդոկապետութիւնը տեսնելով որ ամենեւին չիլսէր կոր (վասնզի խուլ երիտասարդը պանդոկապետութիւնին ըսածները իբր թէ բարձրաբարութեամբ ուրիշ բան մնալ կ'ուզէ) արգետն հասկը ցածի պէս, ոչ ոչ ըսաւ առայժմ բան մը չեմ ուզեր շնորհակալ եմ, նաև մտածելով թէ բռնութեամբ ալ չիկրնայուէ ծամբել անկից, թողուց զանի որոշելով թէ երբ կերու կուրին ժամանակը գայ, դատ տեղ մը գնէ զինքը որ հանձնուտէ ու գիշերն ալ աթոռի մը վրայ քնանայ։ Պարոնները անօթեցան ու պանդոկապետութիւնին ձայն տուին, ու կերակուրը իսկոյն սեղան բերուեցաւ։ Վասնզի խուլ երիտասարդը ըստորում ծամբայէն նոր եկած ըլլալով անօթի էր, ածապարեց անոնցմէ առաջ սեղանը նստաւ ու սկսաւ ուտել, պանդոկապետութիւնը ասիկա տեսնելով քովը գնաց ու բարձր ձայնով մը ըսաւ «Երբ սեղանէն, վանդի պարոնները պիտի ուտեն, ձեզի համար տեղ չիկայ հոս»։ Երիտասարդը դարձեալ խուլ ձեւանալով, պանդոկապետութիւնին խօսքերը իբր թէ ուրիշ բան մնալ

կը հրամայէ հասկնալ ձեւացուց, և չէ, շնորհակալ եմ ըսաւ, միայն թէ քիչ մը ձերմակ գինի բերէի։ Եւս վրայ պանդոկապետութիւնը դարձեալ սկսաւ խօսիլ խօսիլ որ ռեզանէն ելէ, երիտասարդը շնորհակալ ըլլալով՝ «Ուրիշ բան մը չեմ ուզեր ըսաւ անոր»։ Պանդոկապետութիւնը տեսնելով որ անհնար է զանի սեղանէն հանելը, բարկութեամբ խոհանոցը գնաց, իսկ պարոնները աս եղածները տեսնելով շատ հետաքրքրութեամբ կը ծիծաղէին։ Կերակուրն ետքը երիտասարդը սեղանէն ելաւ ու աթոռի մը վրայ նստաւ, պարոններն ալ կերակուրին ուտելէն կ'որոտ սկսան երգելու իրարու հետ զուարճանալ, բայց խուլ երիտասարդը աթոռին վրայ փայտի պէս նստած ամենեւին բան մը չէր խօսեր, և երբ որ քունը եկաւ, անձայն շտակ քնանալու սենեակը մտաւ ու դրան նիւրը գնելով սրաւիցեալ, պանդոկապետութիւնը տեսնելով ետեւէն վաղեց ու սենեակին դուռը դարկաւ, որ բանայ, բայց երիտասարդը պատասխան մը չէր տար, շատ անգամ դուռը դարձնէին վերջը տեսնելով որ ամենեւին պատասխան չտար ներսիւ, բարկանալով գնաց

Վոստանդնու պոլսոյ մէջ ստորագրութիւն մը բացուելով, քանի մը օրուան մէջ հարկաւոր եղած դրամը մատակարարուեցաւ :

«Սակայն դրամական ներութեան վիճակը, ահոր հիմանը նկատմամբ՝ ամենեւին չփոխուեցաւ և ծանր դժուարութեամբ բեռնաւորեալ էր միշտ : Ուստի այս վիճակէն բոլորովին ելելու համար, կառավարութիւնը կամեցաւ դրամանոց (պանքա) մը հաստատել, և այս առաջարկութիւնը ի գործ դնելու վրայ էր, երբոր դժբաղդութիւն քաղաքական գէպերը արգիւնցին զայն : Բարձրագոյն Ռուսը պարտաւորեցաւ յայնժամ մեծամեծ ջանքեր ընել, և իւր ծախքը ըստ կարի նուազեցնելով ու եկամուտները օրինաւոր խնայութեամբ մատակարարելով, յաջողեցաւ տեւրութեամբ ամեն պաշտօններուն վարձքը վճարել, նմանապէս պատերազմին արտաքոյ կարգի ծախքը հոգալ առանց փոխառութեան և առանց նոր հարկ մը դնելու հասարակութեան վրայ : Իւր դրամութեանը, զոր միայն Վոստանդնու պոլսոյ մէջ անցնել կուտայ, և որ հարուրին 3 կամ 4 պակասով պատրաստ դրամոց հետ կը փոխուէր միշտ, այժմ հարուրին 14 պակասով կը փոխուի : Հաւաստի 10—11 առ 0/0 բարձրութիւն մը ըստ այսմ մասին : Բայց նայինք անգամ մը, թէ Վաստիոյ դրամութեանը հարուրին քանի պակասով կը փոխուի պատրաստ դրամոց հետ, երբոր այս տեւրութիւնը խաղաղութեան մէջ կը գտնուի, և կը ծանուցանէ թէ 100 հազար հոգի պիտի պակսեցնէ իւր զօրաց բանակէն՝ ապահով ընելու համար զհասարակութիւնը իւր չէզոք կացութեանը վրայ ներկայ քաղաքական պարագայից մէջ : Թրեւոտու շոգեհաւով հասած լուրերէն կիսանանք թէ հարուրին 13 է :

«Տարբերութիւնը, ինչպէս կը տեսնուի, բոլորովին ի նպաստ Ռուսաստանի է, թէ և ծանր պարագայից մէջ կը գտնուի : Այս տարբերութիւնը ևս առաւել մեծ պիտի ըլլայ, եթէ յիշելու ըլլամք թէ մօտ տարիներս մինչև քանի իջաւ դրամութեան գինը ի Ռուսիոյ : յայտնի է որ հարուրին 40 իջաւ :

«Վաղղիոյ և Նիգիլիոյ մէջ ևս ազգային պարտաւորակցոյ գինները (ֆոն բիւպլեր) նուազեցան : Սայիս ամենէն ի վեր 10 առ 0/0 իջան Նիգիլիոյ մէջ : Իսկ Վաղղիոյ մէջ՝ 3 առ 0/0 տոկոս բերող ազգային պարտաւորակցութիւնները՝ որ մայիսի 10ին՝ 82 ֆրանք էին, Հոկ. 27ին՝ 72 1/3 ի իջան :

«Ըրդ՝ որ կողմէն որ գիտեալ ըլլամք զՌուսիոյ քառասունը, կը տեսնենք որ յաջող վիճակի մէջ կը գտնուի, եթէ առանց կողմնապահութեան և առանց նախապաշարմանց արդար դատողութիւն ընելու ըլլամք :

Սեր նախընթաց թուոյն Յաւերուածոյն մէջ, որ ի 26 հոկտեմբերի, ծանուցինք թէ օսմանեան բանակէն 25 հազար զօրք՝ Իսմայիլ փաշային հրամանատարութեամբ Վանուրին միւս կողմը անցնելով, երեւելի յաղթութեամբ մը տիրեցին Վալաքիա թաղաքին, և հալածեցին անկէջ Ռուսաց զօրքը, որ զանազան մեծամեծ կա-

րուստներով քաղաքացան ի Վաղղիոյ : Յետ այնորիկ ընդհանուր մեծ զօրապետ Լաւր փաշան անգործ չկեցաւ, այլ ընդհակառակն բաւական զօրք յուղարկելով տիրեց և ամրացոյց գլխաւոր կողմին, որ Վորդոքայի գիմայը կ'ընայ, ի մէջ երկուց մեծ բերդից Ռուշուքի և Վիլիսիոյի, և հոկտեմբերի 21ին օրը տասներեկու հազար զօրք ևս Վանուրին ձախ կողմը անցուց, որոնք թըշնամեաց ձեռքէն առին, առանց մեծ ընդդիմութիւն մը կրելու, Սիւնիկցա գիւղը, որ գետեզերքէն քիչ մը հեռու և Վուրէշէն միայն 8 ժամ բացակայ է : Այս գիւղին մէջ 5000 Ռուսաց զօրք կային, բայց ամենեւին չկրցան գէտ գնել օսմանեան կայսերական քաջամարտիկ զինուորացի :

Բարձրագոյն Լաւր փաշան, բայց ի յիշեալ 12 հազար զօրքէն ուրիշ քանի մը նոր խումբ զօրք ևս Վանուրին միւս կողմը յուղարկեց, և հոկտեմբերի 23ին մեծ պատերազմ և զխաւոր յաղթութիւն մը ըրին Ռուսաց վրայ, որոնք Սիւնիկցայի վրայ կու գային՝ 24 գունդ հետեւակ, 3 խումբ ձիաւոր և 1 խումբ գաղաղ զօրքով ու 32 կտոր թնդանօթով, ընդ ամենը 30 հազար հոգի : Պատերազմը խիստ ահագին եղաւ, և կէսօրէն սկսեալ վեց ժամէն աւելի տևեց : Օսմանեան զօրաց կեդրոնը Վանուր փաշային հրամանատարութեան ներքեւ էր, և զանազան Ռուսաց փաշան կը հրամայէր, ձախակողմին Իսմայիլ փաշան, և թնդանօթաձիգ զօրքը Վեժա փաշային հրամանատարութեան ներքեւ էր : Ռուսաց զօրքը չարաչար յաղթուեցան այս կռուոյն մէջ, և բազմութիւն հրացաններ, զինուորական պաշարներ և շատ թնդանօթներ թողուցին ու փախան : Ռուսերը բոլոր սայլով երկու ժամու չափ անգաղար դադարեալ էին իրենց մեռելաւորները և վիրաւորները փոխադրելու : Բայց և այնպէս տակաւին 800 դիակ կը մնային պատերազմին դաշտը : Վոյսերական օսմանեան զօրքը այս պարագայից մէջ մարդասիրական գովելով ընթացք մը ունեցան, այսինքն թող տուին թըշնամեաց, որ իրենց վիրաւորները և մեռելաւորները վերցնէին : Այս պատերազմին մէջ (Օսմանաց զօրքը խիստ քիչ և աննշան կորուստներ կրեցին, համեմատութեամբ Ռուսաց բանակին ըրած մեծամեծ ֆրասուցը :

Նշանակութեան արժանի է որ հոկտեմբերի 23ին օրը այնինչ ի Վոստանդնուպոլսի Սալթան Սէհհմէտի մեծ միջնի մէջ ի ներկայութեան օգոստափառ Սալթանին, ժողովուրդը մեծ ջերմեռանդութեամբ Յաղթու (Վաղի) պատուանշանը կը վճռէին Նորին Վեհափառութեանը, նոյն օրը իւր քաջ և հզօր բանակը յիշեալ երեւելի յաղթութիւնը կը կատարէր :

— (Օտեսայէն նոյեմբերի 3ին ըստ նոր տուեալի հետեւեալ լուրերը կը դրեն :

«Ռուսիոյ կառավարութեան (Նի)Վալէ անուն շոգեհաւը, որ քանի մը օր կայ, մեկնած էր ասկէջ Վեփաթաբօլ երթալու, ճանապարհին ժայռերու վրայ իյնալով, որ նոյն ծովագերքը կը գտնուին, բոլորովին խորտակուեցաւ և անյայտ

եղաւ : Բարեբաղդաբար օդը հանգարտ ըլլալով նաւաստիները կարող եղան ազատել նաւակներու մէջ, բայց առանց բան մը վերցնելու :

«Խիստ պատուական օրեր կընէ աստ, և հետեւաբար մեծ գիւրութիւն կուտայ բեռնաւորութեան 3—400 նաւուց զանազան ազգաց դրուշակաւ, որոնք մեր նաւահանգիստը կը գտնուին արմաթ բառնալու համար : Վմէն օր 20—30 նաւ՝ իրենց բեռնաւորութիւնը լրմնցնելով՝ կը մեկնին : Եթէ քիչ մը ժամանակ ևս եղանակը այսպէս շարունակուելու ըլլայ, այս բազմութիւն նաւերը ամէնքն ալ բեռնաւորուելով, իւրաքանչիւրը իւր սահմանեալ տեղը պիտի երթայ :

«Վառապարութիւնը՝ չընդունեցաւ Վեժա փաշային ինքերը : զոր ըրած էր արգիւնել տալու համար ցորենոյն և ուրիշ արմատաց դուրս հանելը : այլ ընդհակառակն հրաման եկաւ Վեժա փաշային, որ շարունակուի արմաթ տրուելը օտարազգի նաւուց, ինչպէս յառաջագոյն, առանց դժուարութիւն կամ արգելք մը պատճառելու անոնց :

«Բաղադրական գործոց և Ռուսաստանի հետ եղած պատերազմին վրայօք գրեթէ ամենեւին լուր չունինք այս տեղ, կառավարութիւնը՝ ըստ վաղեմի սովորութեան իւրոյ, արգիւնել ըլլալով, որ քաղաքական գործոց ամենեւին միջամտի չըլլայ հասարակութիւնը :

Նիգիլիոյ և Վաղղիոյ հասած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն մեզ, որ այս երկու ծովային հզօր տեւրութիւնները ըստ ամենայն մասին համաձայն և միաբան են զինուորապետութեամբ օգնութիւն ընելու օսմանեան կառավարութեանը թէ հարկը պահանջելու ըլլայ, այսինքն եթէ այս տեւրութեան ամբողջութիւնը և անկախութիւնը փոխադրի մէջ իյնալու ըլլայ : Այս պատճառաւ թէ Նիգիլիոյ և Վեժա փաշային մէջ զինուորական մեծամեծ պատրաստութիւններ կը ըլլան : Այս վերջի տեւրութիւնը՝ բայց ի ծովային պատրաստութիւններէն, որոնց որ շատով երկու բանակ կազմուի ի իննի Վոյսին մօտ, իւրաքանչիւրը 50 հազար զօրք բաղկացեալ : Այլև Վոստանդնուպոլսի իւր դէսպանատան տեսչութիւնը երեւելի զօրապետի մը յանձնեց, այսինքն մօտիկ Պառակէտ Վիլլէին, որ մինչև ցայսօր Փարիզէն մեկնած ըլլայ պիտի Վոստանդնուպոլսի գաղութ համար, փոխանակ մօտիկ տը Լազուրին, որ Վաղղիա պիտի վերադառնայ :

Նիգիլիոյ տեւրութիւնը իւր կողմէն անգործ կեցած չէ, այլ ընդհակառակն իւր ծովային զօրութիւնը ահագին կերպիւ տեսնելու վրայ է : Ըրդէն հրաման տրուեցաւ հետեւեալ նաւուց, որ են Վիկ 116 թնդանօթով, Վիլման 91, Լեւապը 50 թնդանօթով, նմանապէս չորս շոգեհաւուց, որ Վիլերկրական ծովը գան : Բայց յայտնենք՝ Վեժին (Վիտանիոյ) նաւարանոց մէջ մեծ գործունէութեամբ կ'աշխատին բազմութիւն նաւեր շինելու և շինուածները ամեն կերպիւ զինաւորելու : Նշանակութեան արժանի է նաև այս պարագայից մէջ, Վիլերկրական նաւատոր-

եղածը սրբորոններուն հատկացուց թէ այնուհետեւ անհնար է զանիկա սենեակէն հանել, վասնզի դուռը կոտորելու չափ զարնէք, տակաւին պիտի բան մը չըսէ : Պարոնները մտածեցին որ ուրիշ պաշտպան տեղ չկայ իրենց համար ստիպուեցան որ երթան բռնութեամբ դուռը հանեն զանի, այս խորհրդին վրայօք խօսելով երբոր սենեակին մօտեցան, ներսէն երիտասարդը բոլոր ըրածին իմանալով, անմիջապէս անկողինէն ելաւ ու աթոռին վրայ նստած սկսաւ ինքնին խօսիլ այսպէս, «Ո՛հ Վոստանդնու իմ ինծի չէս մեղքեմար, այս ինչէ իմ քաջածա, այն չափ խուլ եմ՝ որ ականջիս քով փող զարնեն տակաւին լսելք չունիմ, և ոչ ալ մեկու մը հետ կը կրնամ խօսիլ, ու հիմա ալ կ'ստիպուիմ որ ասոր ձանակներս ձեռքս մինչև առաւօտ սպասեմ ու քուն չընանամ, վասնզի քովս այսչափ ստակ ունիմ, կարելի է թէ գիշերը սենեակս մօտենաւ ու կողոպտեն գուցէ զիս ալ սպաննեն : ուստի կը պարտաւորիմ մինչև առաւօտ չընանալ, որպէս զի ո՛ր ներս մտնէ՝ այս զէնքերը վրան պարպեմ : Այսպէս ըսելով ատրճանակներուն գայ-

լախակները վերցուց ու սկսաւ բարձր ձայնիւ գիրք մը կարդալ : Պարոնները այս խօսքերը լսած, նուսն ալ լսեցան ու մտքերին դրածնին կատարելէն դադարեցան ու ետ գացին ու սենեակը վարձքի բռնող ստիպուեցաւ այն գիշերը աթոռներու վրայ քնանալ : Հիմա այս հնարքով, խուլ երիտասարդը այն գիշեր հանգիստ անկողինը բռնեցաւ, ու առաւօտուն արթննալով վար իջաւ ու ծառային հրամայեց որ իւր ձին պատրաստէ ու բերէ : երբոր ծառայն ձին բերաւ, հանեց մէկ սթերլին պարդե տուաւ, ու ինքը պարոններուն սենեակը գնաց շատ քաղաքավարական խօսքերով իւր ըրածներուն թողութիւն խնդրեց որ անոնց սեղանը կերակուր կերաւ, և գիշերն ալ անոնց մեկուս սենեակը քնացաւ : «Չգիտնաք, ըսաւ, որ ես խուլ եմ՝ հապա հրամաններուդ պէս կը լսեմ, բայց իմ խուլ ձեռնալուս պատճառը եթէ կ'ուզէք գիտնալ՝ այս է : Եթէ բարեկամներուս մէկը հոս եկեր է գիշերը մնալու, բայց պանդխտապետութիւն տեղ չկայ ըսելով չընդունէր է ու առաջարկեր է որ ուրիշ պանդխտ մը երթայ, ուստի բարեկամ ուրիշ

պանդխտ չի գտնելով դարձեալ եկաւ ու պատմեց մեզի եղածը, բայց երբոր անոր ըսի «Վոստանդնու ըրած էք, թէ ուր ես քու տեղը ըլլայի՝ պանդխտապետութեան չէր ձամբեր զիս : անիկա ըսելով բարկացաւ ու ըսաւ : «Իրեմն այդ տեղը տուր ինձի ու դուս պնդ պանդխտը, թէ որ պանդխտապետութեան քեզ չի ձամբէ՝ ձեզի քառասուն սթերլին կու տամ : անոր համար մտածեցի թէ ինչ հնարքով կրնամ հոս պանդխտ մէկ գիշեր, ուստի որոշեցի որ խուլ ձեռնալուս մտքիս դրածը այս կերպով կատարեմ, անոր համար այս գործը ըրի : ուստի կը յուսամ թէ հիմա որ պանդխտը իմացաւ, թողութիւն կը շնորհէք ըրածներուս : Պարոնները ի բոլոր սրտէ թողութիւն տուին, ու շատ զարմացած մնացին այս վարպետ հնարքին վրայ :

Թարգմանեց Մանգոլիական
Պէրրո Ս. Բօրաթեան .
Աւա . Անգլ . Գրի . Պարտապատ .

